

LATVIJAS REPUBLIKAS
SATVERSMES
AIZSARDZĪBAS
BIROJS

2022. GADA DARBĪBAS PĀRSKATS

PRIEKŠVārds

Šis gads ir nesis izaicinājumus. Krievijas izraisītais karš Ukrainā atvēris jaunu lappusi, kas arī turpmāk pārbaudīs mūsu spēkus un spēju efektīvi darboties sarežģītos apstākļos.

2022. gads vēsturē tiks ierakstīts kā Ukrainas gads un, ja būtu jāraksturo krāsās, tie būtu dzeltenie un zilie toņi. Arī šī pārskata nodaļas aplūkotas Krievijas iniciētā kara Ukrainā kontekstā.

Mūsu reģionā notiekošā kara dēļ Satversmes aizsardzības biroja (SAB) darbs ir kļuvis intensīvāks. Līdztekus militārajām darbībām Krievija aktīvi izvērš informatīvās ietekmes operācijas. Latviju kā Krievijas kaimiņvalsti tas skar īpaši spēcīgi. Būtiska nozīme ir gan Latvijas sabiedrības vēsturiskajai atmiņai, gan mūsu valsts ģeopolitiskajai videi, gan arī lielās krieviski runājošās sabiedrības daļas faktoram. Vienlaikus, izmantojot mūsu līdzšinējo pieredzi un zināšanas, šajos apstākļos spējam sniegt citu valstu partnerdienestiem vērtīgu informāciju un redzējumu par aktuālajiem procesiem, kas kalpo par pamatu NATO lēmumu pieņemšanai, līdz ar to – Latvijas drošības uzturēšanai.

Satversmes aizsardzības biroja galvenie uzdevumi ir izlūkošana, pretizlūkošana un valsts noslēpuma aizsardzība. Birojam apkopojot un analizējot dažāda veida klasificētu informāciju, tā regulāri sasniedz valsts augstākās amatpersonas. Taču jaunās ģeopolitiskās realitātes apstākļos papildus esam uzsākuši arī plašākai auditorijai piedāvāt savu redzējumu par dažādiem sabiedrībā aktuāliem tematiem.

Uzsākot publicēt informatīvi analītisku rakstu sēriju, mūsu mērķis ir savas kompetences un likumā pieļaujamo iespēju robežās sniegt ekspertīzi par Latvijas sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem, lai tādējādi papildinātu informatīvo telpu ar uzticamu informāciju, kas iedzīvotājiem kalpotu kā valstī aktuālo procesu skaidrojums un prognoze to attīstībai. Lai sasniegtu plašāku interesentu loku, esam uzsākuši savus vēstījumus paust arī sociālo tīklu vidē.

Ceram, ka mūsu soļi plašākas atvērtības virzienā sniegs pienesumu, lai noturētu un turpinātu virzīt Latvijas kursu valsts drošības un veiksmīgas attīstības virzienā. Šajā mainīgajā laikā turpināsim savu darbu darīt droši un ar tālredzīgu skatu nākotnē.

EGILS ZVIEDRIS

SAB direktors

SATURA RĀDĪTĀJS

PRIEKŠVārds.....	1
1. KOPSAVILKUMS.....	4
2. KRIEVIJAS IEBRUKUMS UKRAINĀ.....	7
3. KRIEVIJAS ĀRPOLITIKAS IZMAIŅAS.....	12
4. KRIEVIJAS KAIMIŅVALSTIS.....	16
5. KRIEVIJAS IEKŠPOLITIKA	19
6. KRIEVIJAS IZLŪKOŠANAS UN DROŠĪBAS DIENESTU DARBĪBA	23
7. BALTKRIEVIJA.....	26
8. SAEIMAS VĒLĒŠANAS.....	29
9. KIBERDROŠĪBA	31
10. VALSTS NOSLĒPUMA, NATO, ES UN ĀRVALSTU KLASIFICĒTĀS INFORMĀCIJAS AIZSARDZĪBA	33
11. MOBILO TELEFONU KONTROLES IEKĀRTAS DARBĪBA.....	37
12. KONTAKTINFORMĀCIJA	39

1. KOPSAVILKUMS

Vladimira Putina mērķis, uzsākot pilna apmēra militāru iebrukumu Ukrainā, bija neatgriezeniski atjaunot arvien sarūkošo ietekmi pār to. Līdztekus ģeopolitiskajiem un imperiālistiskajiem apsvērumiem nozīmīga loma bija arī neslēptajam šovinismam, apšaubot ukraiņu tiesības uz savu valsti un ukraiņu nāciju kopumā. Divu revolūciju, nesekmīgā Krievijas hibrīdkara un pāri visam nepiekāpīgās Ukrainas politikas dēļ V. Putina ieskatā tuvojās brīdis, kad Krievija zaudētu ietekmi Ukrainā uz visiem laikiem.

Krievijas militārā mašīnērija izrādījās disfunkcionāla, bet Ukraina – pārāk liela un spēcīga, lai V. Putinam izdotos īstenot savu mērķi. Tomēr, neskatoties uz jau šobrīd ievērojamajiem cilvēkresursu, militāri tehniskajiem un ekonomiskajiem zaudējumiem un paredzamu to būtisku pieaugumu nākotnē, V. Putins no izvirzītā mērķa nav atteicies. Viņš un Krievija kopumā ir gatava iesākt karu turpināt, savukārt Ukraina nav un nebūs gatava piekāpties. Gandrīz droši, ka karš turpināsies visu 2023. gadu. Krievijai joprojām ir tam nepieciešamie resursi, savukārt Ukrainai – gribasspēks un pieaugošs Rietumu atbalsts ne tikai sekmīgai aizsardzībai, bet, iespējams, arī pakāpeniskai teritoriju atgūšanai.

Aizvadītajā gadā Krievijas politika kļuva atklāti naidīga ne tikai pret Ukrainu, bet arī pret visu Rietumu pasauli. Turklāt, reaģējot uz Rietumvalstu plašo un konsolidēto politisko, militāri tehnisko un finansiālo atbalstu Ukrainai, kā arī vairākkārtējām sankciju kārtām, V. Putins izvēlējās sadedzināt tiltus un vismaz formāli nospraust jaunu ģeopolitisko kursu. SAB informācija liecina, ka V. Putina režīma skatījumā starp Krieviju un Rietumiem aizvadītajā gadā iestājās jauns “auksts karš” un Rietumu vietā Krievija ir nolēmusi pilnībā pārorientēties uz sadarbību ar Āzijas, Āfrikas un Latīņamerikas valstīm. Krievija plāno ekspluatēt šajos reģionos pastāvošu pretrietumniecisku noskaņojumu, lai veidotu kopīgas pret Rietumiem vērstas koalīcijas.

SAB iegūtā informācija liecina, ka V. Putina vadītā Krievija aizvadītajā gadā centās mazināt Rietumu pasaules vienotību, it īpaši neļaujot vienoties par kopējām ekonomiskajām sankcijām Krievijai un bruņojuma piegādēm Ukrainai. Tāpat Krievija centās veicināt iekšējo spriedzi un Rietumvalstu sabiedrības neapmierinātību ar to valdību darbu vai

ekonomisko situāciju, pieļaujot, ka iekšpolitikas problēmas varētu samazināt atsevišķu Eiropas valstu politisko fokusu uz Krievijas īstenoto karu Ukrainā.

Viens no nozīmīgākajiem Krievijas instrumentiem agresīvajā politikā pret Rietumvalstīm arī 2022. gadā bija tās izlūkošanas un drošības dienesti. To interešu epicentrā bija Rietumvalstu reakcija uz Krievijas iebrukumu, tajā skaitā informācija par politisko reakciju un pozīcijas formulēšanu, gatavību sniegt atbalstu Ukrainai, starptautiskās sabiedrības vienotību un valstu rīcības saskaņošanu. Militārā palīdzība un piegādes Ukrainai bija un arī turpmāk būs Krievijas izlūkošanas prioritāšu augšgalā.

Nemainīgs Krievijas agresīvās ārpolitikas instruments bija arī kiberuzbrukumi, kuri lielā skaitā tika vērsti arī pret Latviju. 2022. gadā pret Latviju bija vērsts rekordaugsts kiberuzbrukumu skaits. Savukārt SAB informācija liecina, ka lielākajā daļā gadījumu kiberapdraudējuma avots bija Krievija.

Krievijas pilna apmēra militārais iebrukums Ukrainā apliecināja, ka V. Putina režīms nerespektē pēc Padomju Savienības sabrukuma atjaunoto vai radušos valstu robežas un šo valstu grupu tas uzskata par ekskluzīvu Krievijas interešu telpu. SAB informācija liecina, ka arī 2022. gadā Krievija ar dažādām atklātām un slēptām metodēm centās stiprināt ietekmi šajā reģionā, kuru pati tā dēvē par tuvējo pierobežu. Viens no efektīvākajiem instrumentiem bija tuvējās pierobežas valstu ekonomiskā atkarība no Krievijas, kura kalpoja arī Rietumvalstu sankciju apiešanas shēmu īstenošanai. SAB vērtējumā, lai arī iebrukums Ukrainā veicināja reģiona valstu piesardzību pret Krieviju, tuvā līdz vidējā termiņā Krievijai izdosies saglabāt noteicošo lomu tuvējās pierobežas valstīs. Tomēr ilgtermiņā tai būs grūti konkurēt ar citām lielvalstīm un atsevišķu reģiona valstu vēlmi tuvināties Rietumiem.

Izņēmums ir Baltkrievija. Gan Krievijas neatlaidīgās politikas, gan Aleksandra Lukašenko ģeopolitiskās izvēles dēļ Baltkrievija ir kļuvusi par Krievijas satelītvalsti. To aizvadītajā gadā apliecināja Krievijas armijas iebrukums Ukrainā no Baltkrievijas teritorijas. SAB vērtējumā Krievija Baltkrievijā ir nostiprinājusi ilgtermiņa ietekmi un klātbūtni, pārvēršot Baltkrieviju par vēl vienu pret Rietumiem atklāti agresīvi noskaņotu valsti. Krievijas armija Baltkrieviju aizvadītajā gadā izmantoja un turpinās izmantot kā savu teritoriju, kas rada apdraudējumu ne tikai Ukrainai, bet arī Baltijas valstīm un Polijai. Nepieciešamības gadījumā Krievijai ir visi rīki, lai piespiestu Baltkrievijas bruņotos spēkus iesaistīties karā, neskatoties uz iespējamām iekšpolitiskām sekām Baltkrievijai.

SAB vērtējumā V.Putina režīms ir stabils, un nav pamata gaidīt nedz drīzu politiskās vadības, nedz arī politiskā kursa maiņu. V.Putins nosacīti ir gan fiziski, gan garīgi vesels, un, ņemot vērā viņa šovinstiskos, revanšistiskos un imperiālistiskos uzskatus un draudu uztveri, V.Putina un viņam pietuvināto elites locekļu rīcība ir racionāla. Iekšpolitiski vismaz šobrīd V.Putina režīms pat ir spēcīgāks nekā jebkad iepriekš. Jau ilgstošas un aizvadītajā gadā strauji intensificētas represīvās politikas rezultātā režīms ir nodrošinājis gandrīz pilnīgu kontroli un dominanci Krievijas informatīvajā telpā. Politiskā opozīcija ir iznīcināta. Propagandas un represiju rezultātā sabiedrības vairākums ir iebiedēts un apātisks, un no politiski jutīgām tēmām distancējas. Elites kodols lielākoties ir vienisprātis ar V.Putinu un kontrolē visus nozīmīgākos varas instrumentus no likumdošanas un tiesu varas institūcijām līdz pat tādām izpildvaras struktūrām kā armija un drošības un izlūkošanas dienesti.

2. KRIEVIJAS IEBRUKUMS UKRAINĀ

IEBRUKUMA IEMESLI UN PLĀNS

2022. gada 24. februārī Krievija uzsāka pilna mēroga karu Ukrainā. Kara uzsākšanu vadīja Krievijas valdošās elites imperiālistiskās ambīcijas kontrolēt teritorijas, kas savulaik atradās Krievijas priekšteces PSRS sastāvā. Vladimirs Putins ukraiņus vienmēr uzskatījis par mākslīgi izveidotu nāciju, kurai nav tiesību uz neatkarīgu un suverēnu valsti. Vēl jo vairāk – V. Putins ir pārliecināts, ka tā ir Krievijai atņemta teritorija, pār kuru nepieciešams atjaunot ietekmi. Līdz ar to V. Putina mērķis jau ilgstoši ir Ukrainas atgriešana Krievijas ietekmes zonā un tās eiroatlantiskās integrācijas novēršana. Jau 2021. gadā Krievijas valdošajās aprindās arvien straujāk nostiprinājās pārliecība, ka ar līdzšinējiem paņēmieniem šo mērķi nav iespējams sasniegt.

Krievijas valdošā režīma ieskatā neatgriezeniski tuvojās brīdis, kad Krievija zaudētu ietekmi Ukrainā uz visiem laikiem. Iespēju logs situācijas mainīšanai arvien straujāk aizvērās. Piemēram, 2021. gadā V. Zelenskis sāka aktīvi vērsties pret Krievijas mēģinājumiem destabilizēt Ukrainu, kā arī arvien straujāk īstenot Ukrainas eiroatlantiskās integrācijas procesus. Tāpat Krievijai kļuva skaidrs, ka tai neizdosies panākt Ukrainas atgriešanos savā ietekmes zonā, izmantojot Krievijas iniciēto un uzturēto Donbasa konfliktu kā ietekmes instrumentu.

Lai gan Ukraina nekad nav bijusi reāls apdraudējums Krievijai, režīma elites saasinātajā uztverē Ukraina radīja arvien pieaugošākus draudus Krievijas drošībai. Tika uzskatīts, ka Ukraina arvien vairāk attīstās par valsti, ko Rietumi izmanto Krievijas vājināšanai un potenciālai militārai konfrontācijai. Par vienu no ieganstiem kara sākšanai kalpoja Rietumu atteikšanās 2021. gada nogalē pieņemt Krievijas nelegitīmās drošības garantiju prasības. V. Putins cerēja, ka, Krievijai pievelkot spēkus pie Ukrainas robežas, Krievijas prasībām piekāpsies gan Rietumi, gan Ukraina.

V. Putina plāns bija padarīt Ukrainu atkarīgu no Krievijas, neatstājot tai rīcības brīvību nākotnē. Tā mērķis bija Ukrainas izveidošana par Krievijas satelītvalsti, līdzīgi kā tas noticis ar Baltkrieviju. Mērķa sasniegšanai pirmais solis bija un joprojām ir Kijivas ieņemšana un V. Zelenska

nomaiņa. Tālākie plāna posmi, gandrīz droši, paredzēja visas politiskās un militārās elites un sabiedrības pilnīgu filtrāciju (t.s. denacifikāciju), atbrīvojoties no nacionāli noskaņotām personām. Paralēli tam Krievija plānoja demilitarizēt Ukrainu, tādējādi panākot situāciju, ka tā nespēj nedz apdraudēt Krieviju, nedz ir spējīga tai pretoties.

KRIEVIJAS NEVEIKSMJU IEMESLI

Kara pirmajās nedēļās Ukrainas pārņemšanas plāns Kremlim vēl šķita reālistisks – Krievijas spēki ātri nokļuva Kijivas pievārtē un strauji ieņēma daļu valsts dienvidu apgabalu. Tomēr, Ukrainas spēkiem izrādot pretestību, iezīmējās virkne Krievijas militāro problēmu. Tā rezultātā Krievijai neizdevās sasniegt nevienu no pasludinātajiem karadarbības mērķiem. Piemēram, visa gada garumā Krievijas spēki tā arī nepietuvojās Donbasa ieņemšanai.

Par galveno Krievijas armijas neveiksmju cēloni Ukrainā kļuva vājā stratēģiskā plānošana. Lai gan Krievija spēku izvietošanu pie Ukrainas robežām sāka jau 2021.gada pavasarī, gala lēmumu par iebrukumu pieņēma V. Putins ļoti šaurā cilvēku lokā. Tādējādi Krievijas režīma zemākie politiskie un militārie līmeņi par to nebija informēti un sagatavoti. Tas savukārt rezultējās ar to, ka lielākā daļa teorētisko plānu kļuva par praktiski nerealizējamiem.

Krievijas valdošajai elitei bija greizi priekšstati par Ukrainas iekšpolitiskajiem procesiem un militārajām spējām. V. Putina pieņemto lēmumu par kara uzsākšanu Ukrainā vadīja vēlmju domāšana. Gan V. Putins, gan Krievijas spēki uzskatīja, ka “speciālā militārā operācija”

noslēgsies dažu dienu laikā ar uzvaras maršu Kijivā. Tomēr V. Putins nebija rēķinājies ar spēcīgu Ukrainas armijas pretestību un to, ka Ukrainas iedzīvotāji Krievijas armiju neuztvers kā “atbrīvotājus no nacisma”. Līdz ar to Krievijai sākotnēji nebija izejas stratēģijas vai plāna “B”, ja Kijivas ieņemšana neizdotos.

Stratēģiskās plānošanas trūkuma dēļ Krievijas armija pieļāva virkni taktisku kļūdu un rezultātā bija spiesta vairākkārt mainīt mērķus – piemēram, no Kijivas sagrābšanas uz Donbasa ieņemšanu. Viena no spilgtākajām Krievijas militārajām neveiksmēm 2022. gadā bija gandrīz visa okupētā Harkivas apgabala zaudēšana vien dažu dienu laikā septembra sākumā. Situācija Harkivas apgabalā spilgti iezīmēja Krievijas spēku vājās aizsardzības pozīcijas un nespēju fiziski kontrolēt visu frontes līniju. Ar šo notikumu iezīmējās arī karadarbības dinamikas maiņa – iniciatīvu karā ieguva Ukraina.

Gada otrajā pusē, nespējot kontrolēt notiekošo frontes līnijā, Krievija ķērās pie dažādiem izmisuma soļiem – ieņemto Ukrainas teritoriju aneksijas, mobilizācijas, pastiprinātas kodoldraudu retorikas. Lai gan SAB zināms, ka nelikumīgajiem pseidoreferendumiem Ukrainā Krievijas institūcijas bija pilnībā gatavas jau vasarā, gala lēmumu par to rīkošanu V. Putins pieņēma tikai pēc sakāves Harkivā. Krievija primāri centās atturēt Ukrainu, draudot izmantot kodolieročus – proti, jebkāds uzbrukums okupētajām teritorijām tiktu skatīts kā uzbrukums Krievijas teritorijai, uz ko tai nāktos attiecīgi reaģēt.

Krievijas karaspēka īstenotās taktiskās pieejas maiņas līdz šim nav sasniegušas savus mērķus. Piemēram, lai gan Krievija oktobra sākumā

formāli anektēja Hersonas apgabalu, jau novembrī tās armija bija spiesta pamest okupēto un anektēto Hersonas apgabala daļu. Krievijas spēku atkāpšanās no Dņepras labā krasta kļuva par vienu no lielākajiem politiskajiem zaudējumiem kopš kara sākuma – Hersona bija vienīgais apgabala centrs, ko Krievijas spēkiem izdevās ieņemt pēc 24. februāra, savukārt propaganda un virkne augstāko Krievijas amatpersonu vēstīja, ka “Krievija šeit ir uz mūžiem”. Oktobrī Krievijas armija kārtējo reizi mainīja taktiku, uzsākdama raķešu un dronu uzbrukumu kampaņu pret Ukrainas enerģētikas infrastruktūras objektiem. Kampaņas mērķis bija vājināt Ukrainas iedzīvotāju izturību apkures sezonas laikā, mazināt Ukrainas sabiedrības pretestību Krievijas spēkiem un panākt iedzīvotāju neapmierinātību ar V. Zelenski. Tāpat Krievija cerēja panākt situāciju, kurā Ukrainas vadība ir spiesta sēsties pie sarunu galda un piekāpties Krievijas prasībām.

No stratēģiskās plānošanas kļūdām radās arī virkne praktisko problēmu Krievijas armijā – primāri saistībā ar loģistiku un spēku apgādi. Jau tā vājo bruņojuma un tehnikas apgādi precīzi izmantoja Ukrainas armija. Ukrainas spēki pastāvīgi veica uzbrukumus Krievijas spēku apgādes līnijām, munīcijas noliktavām un pozīcijām. Tā rezultātā Krievijas spēki atkāpās no Dņepras labā krasta Hersonas apgabalā, jo vairs nevarēja uzturēt savas militārās pozīcijas.

Lai gan pagājušā gada rudenī Krievijā tika izsludināta mobilizācija, karavīru skaits joprojām nav pietiekams jaunu uzbrukumu atsākšanai. Krievijas armija saskaras ne tikai ar personāla trūkumu, bet arī ar jau Ukrainā esošo karavīru zemo sagatavotības un motivācijas līmeni, elementāru individuālā aprīkojuma trūkumu utt. Iestājoties ziemai, Krievijas spēki nostiprināja savas aizsardzības pozīcijas visā frontes līnijā, plānojot nosargāt ieņemtās teritorijas. 2022. gada beigās vienīgā vieta, kur Krievija veica uzbrukumus, bija Doneckas apgabals, primāri Bahmuta.

KARADARBĪBAS IESPĒJAMĀ TĀLĀKĀ ATTĪSTĪBAS GAITA

SAB vērtējumā karadarbība turpināsies vismaz visu 2023. gadu. Šo ziemu Krievija izmantoja spēku atgūšanai. Ir gandrīz droši, ka gan Krievija, gan Ukraina izmantos uzbrukuma iespējas, ja tādas radīsies. Krievijas stratēģiskais mērķis joprojām ir nemainīgs, līdz ar to ir ļoti iespējams, ka Krievija pēc atpūtas perioda ziemā plāno atsākt jaunu uzbrukuma kampaņu. Krievijas režīms joprojām izskata iespēju atjaunot uzbrukumu Kijivai. Tajā pašā laikā minimālais taktiskais mērķis saglabāsies Donbasa ieņemšana.

Šobrīd nav priekšnoteikumu miera sarunu atsākšanai. Krievija nav gatava pamest Ukrainas teritoriju, savukārt Ukraina nav gatava teritoriāliem zaudējumiem. Krievijas raidītie signāli par gatavību atsākt sarunas uzskatāmi par viltus gājienu. No jebkāda veida pamiera noslēgšanas Krievija būtu galvenā ieguvēja. Tai ir nepieciešams laiks, lai pārgrupētu spēkus un sagatavotos jauniem uzbrukumiem.

Lai Ukraina uzvarētu, tai nepieciešams ievērojami lielāks Rietumu militārais atbalsts. Gan Krievijai, gan Ukrainai trūkst bruņojuma un munīcijas, tāpēc viens no būtiskākajiem faktoriem, kas ietekmēs karadarbību, būs abu pušu spēja pēc iespējas ātrāk tos saņemt vai ražot. Karadarbību ietekmēs arī spēja papildus piesaistīt karavīrus, kā arī abu valstu finansiālā un ekonomiskā situācija.

2023. gadā Ukraina turpinās uzrunāt starptautisko sabiedrību, lai novērstu nogurumu no kara. Krievija turpinās centienus mazināt Rietumvalstu sniegto atbalstu Ukrainai, mēģinot šķelt Rietumus un turpinot izplatīt draudus par kodolieroču izmantošanu.

Krievijas pozīcijām pasliktinoties, pieaugs dažādu izmisuma soļu risks, lai situāciju mainītu sev par labu. Tomēr SAB vērtējumā šobrīd ir zema iespējamība, ka Krievija karadarbībā izmantos kodolieročus. To pielietošanai būtu pārāk augstas likmes, kas varētu izraisīt tiešāku Rietumvalstu iesaisti karā, kā arī atsvešināt Krievijai draudzīgākās valstis, piemēram, Ķīnu un Indiju. Kodolieroči var tikt izmantoti, ja V. Putina skatījumā tiks apdraudēta režīma pastāvēšana. Vismaz šobrīd tam nav indikāciju.

3. KRIEVIJAS ĀRPOLITIKAS IZMAIŅAS

Iebrukums Ukrainā iezīmējis jaunu posmu Krievijas ārpolitikā. Militārās neveiksmes Ukrainā un Krievijas armijas pastrādātie kara noziegumi, kā arī Rietumu sankcijas un norobežošanās no Krievijas ir vājinājušas tās starptautisko lomu un reputāciju. Neskatoties uz to, Vladimira Putina režīms nav atteicies no stratēģiskā ārpolitiskā mērķa – atjaunot Krievijas kā viena no pasaules varas centriem statusu. Lai to sasniegtu pašreizējā saspīlējuma apstākļos, Krievija lūko pielāgot savu ārpolitisko stratēģiju un aktivitātes.

Pieņemot lēmumu par iebrukumu Ukrainā, V. Putins un viņam pietuvināto personu loks nebija rēķinājušies ar stingru Rietumu reakciju un iespējamu negatīvu ietekmi uz Krievijas ārpolitiskajām interesēm. SAB zināms, ka vēl īsi pirms 24. februāra iebrukuma Krievijas institūcijas turpināja veidot plānus Krievijas ietekmes izvēršanai rietumu virzienā, meklējot galvenokārt neparitiskus saskarsmes punktus un potenciālos sadarbības partnerus.

Tā vietā Krievija Rietumos zaudējusi savas pozīcijas un arī to valstu, kuras Krievija iepriekš uzskatīja par konstruktīviem partneriem, saikne ar Krieviju kļuvusi toksiska. Tāpat sankciju dēļ Krievija saskaras ar būtiskām problēmām finansēt savu ietekmes aģentu un prokrievisko aktīvistu darbību ārvalstīs, tostarp uzturēt tautiešu politikas īstenošanu projektus Latvijā un citās Baltijas valstīs. Rietumvalstīs arī aktīvi vērsušās pret desmitgadēm veidotajiem Krievijas ietekmes instrumentiem, piemēram, ierobežojot Krievijas propagandas kanālu darbību.

2022. gadā aktivitāti sociālajos tīklos būtiski kāpināja Krievijas vēstniecība Latvijā, un līdzīgas tendences vērojamas arī citviet Eiropā. Visticamāk, tas notiek, lai vismaz daļēji kompensētu Rietumvalstīs slēgtos propagandas izplatīšanas kanālus un turpinātu Kremļa vēstījumu izplatīšanu. Arī Krievijas vēstniecības Latvijā konti sociālajos tīklos ir kļuvuši par nozīmīgu Krievijas oficiālās propagandas un dezinformācijas kanālu valstī, kur tā pieejama koncentrēti un vienuviet. Tur tiek pārpublicēti Krievijas valsts institūciju un amatpersonu vēstījumi, atzīmētas dažādas “krieviska pasaulei” vēsturiski nozīmīgas gadadienas, atspoguļoti Kremlim izdevīgie ārpolitiskie notikumi un valstu līderu tikšanās, pierādot, ka Krievija joprojām ir starptautiskajā apritē. Krievijas

vēstniecības Latvijā sociālajos tīklos – īpaši *Telegram* kontā – tiek īstenota agrāk neierasta prakse pārpublicēt no citiem avotiem nievājošus viedokļu rakstus par Latviju, šķietami norobežojoties no tiešas atbildības par saturu, tomēr vienlaikus to propagandējot.

Iebrukums Ukrainā arī apliecinājis, ka Krievijas spējas īstenot tā dēvēto hibrīdkaru ir vājākas, nekā iepriekš domāts. Neskatoties uz Krievijas varas vertikāles augsto centralizāciju, tās militārās struktūras un par ietekmes kampaņām atbildīgās institūcijas īsteno vāji koordinētas un pat pretrunīgas aktivitātes. Kamēr Krievijas Prezidenta administrācija vēl kara sākumā organizēja kampaņas ar mērķi uzlabot Krievijas tēlu ārvalstīs, tostarp Ukrainā, apelējot pie Krievijas pozitīvās un konstruktīvās ārpolitikas, tikmēr jebkādu vēl eksistējošu Krievijas starptautisko reputāciju iznīcināja tās armijas pilna mēroga konvencionālais karš Ukrainā.

SAB informācija liecina, ka V.Putina režīma skatījumā starp Krieviju un Rietumiem ir iestājies jauns “aukstais karš”. Šī iemesla dēļ Krievija vēlas pārskatīt līdzšinējo ārpolitiku un pielāgot to pašreizējiem ģeopolitiskajiem apstākļiem. Jauno Krievijas ārpolitisko skatījumu atspoguļo 2022. gadā formulētā ārpolitikas koncepcija. Tajā Krievija nolēmusi pilnībā novērsties no Rietumiem un tā vietā koncentrēties uz Āzijas, Āfrikas un Latīņamerikas valstīm. Šādi Krievija cer pārvarēt negatīvās sekas tās ekonomikai un starptautiskajai lomai, ko rada arvien pieaugošā attālināšanās no Rietumvalstīm. Krievija īpaši paļaujas uz Ķīnu un Indiju kā potenciālajiem noieta tirgiem Krievijas precēm un produktiem, īpaši enerģētikas nozarē.

Viens no veidiem, kā Krievija vēlas atrast jaunus starptautiskos partnerus Āzijā, Āfrikā un Latīņamerikā – ekspluatēt šajos reģionos pastāvošos pretietumnieciskos noskaņojumus, lai veidotu kopīgas pret Rietumiem vērstas koalīcijas. SAB vērtējumā šādas Krievijas aktivitātes var vainagoties panākumiem, ņemot vērā šo reģionu valstu zemo izpratni par Krievijas radītajiem draudiem un uzņēmību pret Krievijas izplatītajiem propagandas vēstījumiem. Tas rada Krievijai pateicīgu vidi, lai diskreditētu Rietumus un izplatītu propagandu par Rietumvalstu it kā neokoloniālo politiku pret citiem pasaules reģioniem, tādējādi manipulatīvi novēršot uzmanību no Krievijas agresijas pret tās kaimiņvalstīm. Gandrīz droši, ka šo pieeju Krievija izmantos jau 2023. gada vasarā gaidāmajā Krievijas–Āfrikas forumā, kad Sanktpēterburgā pulcēsies vairāku Āfrikas valstu līderi.

Tomēr jāņem vērā, ka Krievijas ārpolitiskās stratēģijas pielāgošana – pagrieziens no Rietumiem uz citiem pasaules reģioniem – būs ilgstošs process un Krievija to nespēs īstenot īstermiņā. Raitu ārpolitikas pielāgošanu kavēs ne tikai Krievijas novājinātās diplomātiskās pozīcijas, bet arī citu valstu piesardzība tiešā veidā atbalstīt Krieviju, baidoties no iespējamās Rietumu sankciju piemērošanas. Par spīti Krievijas paziņojumiem par tās stratēģisko partnerību ar Ķīnu, Krievijas-Ukrainas kara kontekstā Ķīna izvēlējusies ieturēt neitrālu pozīciju un sadarbību ar Krieviju paplašina tikai tur, kur tas pašai ir izdevīgi, piemēram, iegādājoties Krievijas energoresursus.

Jaunu globālu partneru meklējumi nemainīs Krievijas konfrontējošo un agresīvo politiku pret Rietumvalstīm, kuras mērķis joprojām ir šķēlt

Rietumu vienotību pret Krieviju. Pēc iebrukuma Ukrainā V. Putina un viņam pietuvināto personu lokā pārliecība par Rietumiem kā ārējo ienaidnieku un būtiskāko draudu režīma pastāvēšanai ir tikai nostiprinājusies.

SAB novērojumi liecina, ka Krievijas institūcijas un to koordinētās ietekmes organizācijas jau mēģina pielāgot aktivitātes, lai darbotos pašreizējo ierobežojumu apstākļos, taču pagaidām bez vērā ņemamām sekmēm. Ļoti iespējams, Krievija nākotnē arvien vairāk paļausies uz ietekmes aktivitātēm no savas teritorijas. Krievijas pieeju Rietumiem šobrīd raksturo Kremļa pieņēmums, ka ilgtermiņā Rietumvalstu sabiedrības nespēs izturēt konfrontācijas izraisītās ekonomiskās problēmas un Rietumvalstis būs spiestas mazināt sankcijas pret Krieviju.

Viens no piemēriem šādai Krievijas pieejai ir tās pašreizējā enerģētikas politika. Krievija jau ilgstoši samazina enerģētikas produktu piegādes Eiropas valstīm, tādējādi radot enerģētikas krīzi, augstas gāzes un naftas produktu cenas un vispārējas bažas par iespējamu energoresursu deficītu. Krievija enerģētiku ir padarījusi par ieroci, kas ļauj nodarīt tiešus ekonomiskus zaudējumus Eiropas valstīm. Negatīvas sekas ir arī pašai Krievijai, kas tādā veidā zaudē Eiropas tirgu, taču V. Putina režīms ir gatavs ciest ekonomiskus zaudējumus ģeopolitisko mērķu vārdā.

SAB vērtējumā ir augsta iespējamība, ka Krievija var pieņemt lēmumu pilnībā apturēt jebkādas energoresursu piegādes Eiropas valstīm, lai tās sodītu par atbalstu Ukrainai. Šāds scenārijs visticamākais būs situācijā, kad Eiropas valstu energoresursu rezerves būs zemas un pastāvēs liels vietējais pieprasījums. Tad Krievijas enerģētikas šantāžai pret Eiropas valstīm būtu potenciāli lielākais efekts.

4. KRIEVIJAS KAIMIŅVALSTIS

Līdz ar iebrukumu Ukrainā Krievija sevi atainojusi kā atklāti agresīvu kaimiņvalsti, kas nevairās izmantot pat militārus līdzekļus ārpolitikas mērķu sasniegšanai. Tomēr kopumā Ukrainas kara dēļ Krievijas pievērsta uzmanību pārējām tuvējās pierobežas reģiona¹ valstīm samazinājās, tādējādi degradējot Krievijas kā drošības garanta un reģionālās līderes tēlu. Krievijai 2022. gadā bija īpaši svarīgi gūt politisku un ekonomisku atbalstu no tās reģionālajiem partneriem. Daļēji tas īstenojās – valstis iesaistījās ekonomisko sankciju apiešanā, tomēr publisku politisku un it īpaši militāro atbalstu Krievija saņēma tikai no Baltkrievijas. Lai arī tuvējās pierobežas valstis centās balansēt savu ārpolitiku, un Krievijas agresija Ukrainā mazināja to vēlmi sadarboties ar Krieviju, kopumā tās saglabāja un vismaz vidējā termiņā saglabās ciešas attiecības ar Krieviju.

Krievijai kontrole pār tuvējās pierobežas valstīm ir stratēģiski svarīga, un tā ir gatava izmantot jebkādos līdzekļus, tostarp militārus, lai to nodrošinātu. Lai arī Krievija labi saprot, ka tās tuvējā pierobežā pieaug arī citu aktieru – Ķīnas un Turcijas – ietekme, Krievijai daudz svarīgāk ir nepieļaut Rietumvalstu ietekmes pieaugumu, ko tā uzskata par lielāku draudu. Piemēram, Krievija uzsāka atklātu militāru uzbrukumu Ukrainai, lai nepieļautu tās neatgriezenisku attālināšanos no Krievijas un novērstu tās tālāku eiroatlantisko integrāciju. Savukārt, reaģējot uz Moldovas proeiropeisko politiku un nostāju karā, Krievija tai izteica ekonomiskus un militārus draudus. Iespējams, ka Krievijas sākotnējais plāns līdz ar sekmīgu Ukrainas pakļaušanu paredzēja arī ievērojami agresīvāku un tiešāku Krievijas interešu realizāciju Moldovā.

Krievijas nesekmīgais iebrukums Ukrainā samazināja tās autoritāti reģionā. Līdz karam Ukrainā Krievijai bija pietiekami daudz resursu un apņemšanās iesaistīties militāros konfliktos tuvējā pierobežā, pasniedzot sevi kā reģionālo līderi un drošības garantu citām valstīm. Uzskatāms piemērs bija 2022. gada masveida protesti Kazahstānā, kad Krievijas vadītā Kolektīvās drošības līguma organizācija (KDLO) pirmo

¹ Baltkrievija, Moldova, Armēnija, Azerbaidžāna, Gruzija, Kazahstāna, Uzbekistāna, Turkmenistāna, Tadžikistāna, Kirgizstāna.

reizi demonstrēja kaujas gatavību un iesaistījās protestu apspiešanā. Lai arī KDLO loma protestu apspiešanā bija maznozīmīga un simboliska, Krievijai bija svarīgi demonstrēt tās noteicošo lomu reģionā, KDLO gatavību ātri reaģēt, kā arī nepieļaut “krāsaino revolūciju” Kazahstānā.

Militārās neveiksmes un nepieciešamība karam Ukrainā veltīt arvien vairāk kopumā ierobežotos resursus mazināja Krievijas iesaisti citos konfliktos tuvējā pierobežā. Piemēram, 2022. gadā Azerbaidžāna un Armēnija regulāri pārkāpa 2020. gadā Krievijas panākto Kalnu Karabahas pamiera līgumu. Regulāri pamiera līguma pārkāpumi kopumā diskreditēja Krievijas noteicošo lomu reģionā. Gandrīz droši, ka Azerbaidžāna izmantoja Krievijas vājumu, lai izdarītu spiedienu uz Armēniju un paplašinātu kontroli pār Kalnu Karabahu.

2022. gadā Rietumvalstu sankciju un savas neveiksmīgās karadarbības dēļ Krievijai nācās stiprināt ekonomisko sadarbību ar tuvākajām robežvalstīm. 2022. gadā to īpaši varēja novērot V. Putina vizītēs pie Centrālāzijas valstu, Armēnijas un Baltkrievijas līderiem, kā arī Krievijas un reģionālo partneru savstarpējās tirdzniecības pieaugumā. Krievija veiksmīgi izmantoja Centrālāzijas un Dienvidkaukāza valstu ekonomisko atkarību no Krievijas, panākot situāciju, kurā šīs valstis tiek izmantotas Rietumvalstu ekonomisko sankciju apiešanai. Piemēram, Dienvidkaukāza un Centrālāzijas valstis uz Krieviju reeksportēja Rietumvalstu sankcionēto produkciju, tikmēr Krievija piegādāja Centrālāzijas valstīm naftas izstrādājumus, kuri tālāk tika pārdoti kā šo valstu produkts.

Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā pieauga arī divpusējā migrācija starp Krieviju un Centrālāzijas un Dienvidkaukāza valstīm. Šī reģiona

valstis kļuva par nozīmīgāko Krievijas pilsoņu un uzņēmumu migrācijas galapunktu. Krievijas pilsoņi bēga no mobilizācijas, savukārt uzņēmumi pārcēlās, lai izvairītos no Rietumvalstu sankcijām. Tikmēr mobilizācijas izraisītās emigrācijas rezultātā Krievija arvien vairāk kļuva atkarīga no Centrālāzijas valstu darbaspēka – Krievija izmanto migrantus, lai kompensētu darbaspēka trūkumu Krievijā, kā arī Ukrainas okupēto teritoriju atjaunošanas darbos.

Krievijas agresija Ukrainā lika kaimiņvalstīm būt vēl piesardzīgākām, balansējot savu ārpolitiku. 2022. gadā tuvējās pierobežas valstis centās gan saglabāt labas attiecības ar Krieviju, gan paust solidāru atbalstu Ukrainai. Publiskajā retorikā Krievijas kaimiņvalstis lielākoties pauda atbalstu Ukrainas teritoriālajai integritātei vai ieņēma izteikti neitrālu pozīciju. Savukārt ANO balsojumos, kuros nosodīts Krievijas uzsāktais karš un nelikumīgā Ukrainas teritoriju aneksija, tuvējās pierobežas valstis nepiedalījās vai atturējās. Izņēmums ir Moldova un Gruzija, kuras ANO balsojumos un publiskajā retorikā pieslējās Rietumvalstīm, tomēr ciešo ekonomisko saišu ar Krieviju dēļ tās nepievienojās Rietumvalstu sankcijām.

Gandrīz droši, ka Krievijai ilgtermiņā būs grūti konkurēt ar Ķīnas un Turcijas augošo ietekmi Centrālāzijā un Dienvidkaukāzā. Tāpat arī daļa reģiona valstu joprojām centīsies stiprināt saites ar Rietumvalstīm, attālinoties no politiskās un ekonomiskās sadarbības ar Krieviju. Neraugoties uz to, Krievijai tuvā un vidējā termiņā daļēji izdosies stiprināt ekonomisko un politisko ietekmi Armēnijā un Centrālāzijas valstīs, saglabājot vadošas pozīcijas reģionā.

5. KRIEVIJAS IEKŠPOLITIKA

Nesekmīgās karadarbības dēļ lielāko daļu uzmanības iekšpolitikas jomā režīms bija spiests veltīt risku un draudu vadībai, kā arī visu līmeņu resursu mobilizācijai. Rezultātā jau tā plašie ierobežojumi un represijas pret neapmierinātajiem sasniedza teju totalitāru līmeni. Savukārt elite pretēji atsevišķām gaidām vēl ciešāk konsolidējās ap Vladimiru Putinu kā pastāvošās sistēmas un līdz ar to arī tās pārstāvju ietekmes un labklājības garantu. Ne tik sekmīga no režīma interešu viedokļa izvērtās karam nepieciešamo resursu mobilizācija – vismaz pagaidām panāktā cilvēkresursu un finanšu līdzekļu pietiekamība kontrastēja ar arvien pieaugošo bruņojuma un ekipējuma trūkumu karavīriem. Kopumā aizvadītā gada norises un rezultāti liecina, ka vismaz tuvākā gada laikā Krievijai pietiks resursu karadarbības turpināšanai. Tāpat, neskatoties uz kara radītajiem izaicinājumiem, V. Putina režīms ir stabils, un tā pastāvēšana vismaz tuvā termiņā nav apdraudēta. V. Putina un režīma elites prioritāte Nr. 1 vairāk nekā jebkad agrāk ir varas saglabāšana. Šī mērķa īstenošanai netiek un arī nākotnē netiks pieļauti kompromisi.

Pēc Krievijas pilna apmēra iebrukuma Ukrainā gan Latvijas, gan arī citu valstu publiskajā vidē nereti sastopami viedokļi par Krievijas decentralizāciju un V. Putina varas norietu. SAB vērtējumā faktiskā situācija ir drīzāk pretēja – iekšpolitiski vismaz šobrīd V. Putina režīms ir spēcīgāks nekā jebkad iepriekš. Jau ilgstošas un aizvadītajā gadā strauji intensificētas represīvās politikas rezultātā režīms ir nodrošinājis gandrīz pilnīgu kontroli un dominanci Krievijas informatīvajā telpā. Režīma interesēm neatbilstošu viedokļu paušana tiek stingri kontrolēta un bargi sodīta. Politiskā opozīcija ir iznīcināta. Propagandas un represiju rezultātā sabiedrības vairākums ir iebiedēts un apātisks, un no politiski jutīgām tēmām distancējas. Elites kodols lielākoties ir vienisprātis ar V. Putinu un kontrolē visus nozīmīgākos varas instrumentus no likumdošanas un tiesu varas institūcijām līdz pat tādām izpildvaras struktūrām kā armija un drošības un izlūkošanas dienesti. Ar karu un tā sekām neapmierinātie elites pārstāvji ir spiesti samierināties vai pamest Krieviju un labākajā gadījumā zaudēt statusu un labklājību.

V. Putina varas saglabāšanas centieni un darbības reizēm varēja izskatīties kā režīma vājums. Tā tas, piemēram, bija Krievijas

Aizsardzības ministrijas un ultranacionāli orientētā Jevgēnija Prigožina publiskajā konfliktā. Tomēr notikušais drīzāk kārtējo reizi izgaismoja V. Putina režīma dabu – V. Putinam ir jāsabalansē un jāsalāgo dažādo elites locekļu un grupu intereses, nedodot kādai no tām pārliecinošu pārsvaru. J. Prigožins ir pilnībā atkarīgs no režīma nodrošinātajiem resursiem un darbojas V. Putina nosprausto robežu ietvaros. Turklāt ir loģiski, ka, pieaugot J. Prigožina lomai, tajā skaitā V. Putinam īpaši svarīgajā Ukrainas kara jomā, šo robežu ietvars paplašinās. Tajā pašā laikā J. Prigožins pat pēc Krievijas standartiem ir pretrunīga persona, un pastāv ļoti zema iespējamība viņa nokļūšanai oficiālā federāla vai pat reģionāla līmeņa amatā. Elites pārstāvju vai to grupu savstarpēja konkurence ir neatņemama V. Putina režīma iezīme un neapdraud viņa pozīciju.

Gandrīz droši, ka 70 gadus vecais V. Putins saskaras ar dažādām veselības problēmām. Tomēr kopumā viņš uzskatāms par nosacīti veselu – gan fiziski, gan garīgi. Ņemot vērā V. Putina uzskatus un pārliecību, viņa rīcība ir racionāla un likumsakarīga. SAB vērtējumā šo uzskatu pamatā ir revanšistiska nostalgijā pēc padomju impērijas, izteikts un joprojām pieaugošs konservatīvisms, kā arī dogmatiska pārliecība, ka Krievija pēc PSRS sabrukuma ir apkrāpta un nemitīgi tiek apdraudēta. V. Putina vērtību hierarhijas augšgalā ir fizisks spēks, pārkums, lojalitāte un vienprātība. Viņam raksturīgs izteikts empātijas trūkums. Kopumā V. Putins ir salīdzinoši tipisks autokrāts ar viduvējām spējām, kura galvenais mērķis ir pēc iespējas ilgāka varas noturēšana.

Plaisa starp Krievijas propagandas uzburto un reālo V. Putina personību aizvadītajā gadā turpināja strauji paplašināties. Aizvien

skaidrāk kļuva redzams, ka Krievijas līderim ir bail no sabiedrības un viņš ir gatavs piedalīties tikai sterilā un iepriekš iestudētā mijiedarbībā ar to. V. Putinam trūka harisma un drosmes, lai vērstos pie Krievijas iedzīvotājiem ar sliktām ziņām vai nepopulāriem lēmumiem. Tie lielākoties bija uzticēti padotajiem, V. Putinam atstājot tikai labās ziņas. Arvien spilgtāk nostiprinājās varas modelis, kurā no ārpasaules gan fiziski, gan idejiski norobežots mākslīgs līderis mākslīgā vēlēšanu procesā saņem mākslīgu sabiedrības atbalstu.

Pretēji V. Putina sākotnējam plānam viņa uzsāktais karš Ukrainā kļuva arī par Krievijas iekšpolitisku problēmu un pārbaudījumu. Sprādzieni un kara radītā iznīcība sasniedza ne tikai Krievijas reģionus Ukrainas pierobežā, bet arī attālākus apgabalus un jau iepriekš nelikumīgi anektēto Krimu. Turklāt fakts, ka Ukraina spēj uzbrukt Krievijai tās teritorijā, radīja un turpinās radīt papildu slogu Krievijas drošības struktūrām, it īpaši Federālajam drošības dienestam. Tāpat kara klātesamību vairoja arī paaugstinātu drošības režīmu ieviešana visā Krievijas teritorijā un plašā karavīru mobilizācija – sākotnēji slēptā, bet pēc 23. septembra arī atklātā veidā.

Neskatoties uz haosu un netradicionālām metodēm, piemēram, mobilizācijas pavēstu izdalīšanā iesaistot sētniekus vai plašā apjomā mobilizējot ieslodzītos, režīms karam Ukrainā spēja mobilizēt vairākus simtus tūkstošus personu. Tomēr tas izgaismoja kopumā zemu Krievijas iedzīvotāju motivāciju brīvprātīgi mirt par šaura elites loka neprātīgām ambīcijām. Nabadzības nomocītiem cilvēkiem par galveno motivāciju kalpoja V. Putina piedāvātā asinsnauda, savukārt tādiem avantūristiem kā "Vagner" algotņi – vienkārši iespēja kādu nogalināt. Tāpat mobilizācija izgaismoja pārsteidzoši sliktu formāli pasaulē otras spēcīgākās armijas materiālo nodrošinājumu – ne vienam vien mobilizētajam bija pašam par saviem līdzekļiem jāiegādājas ne tikai militārā forma, bet arī ieroči un cits bruņojums.

Rietumvalstu sankcijas sākotnēji radīja šoku Krievijas ekonomikā. Tomēr kopumā primāri augstās energoresursu cenas un Centrālās bankas izlēmīgās politikas rezultātā Krievijas ekonomika vismaz īstermiņā saglabāja nosacītu stabilitāti un garantēja karadarbībai nepieciešamā finansējuma pietiekamību. Pretēji atsevišķām gaidām, galvenokārt uz dabas resursu eksportu vērstā Krievijas ekonomika ir pārāk liela, globālajā ekonomikā integrēta un valstiski kontrolēta, lai to tūlītēji sagrautu ārēja spiediena rezultātā.

Kopumā sagaidāms, ka lejupslīde Krievijas ekonomikā turpināsies vēl aptuveni pusgadu, kam sekos ilgstoša stagnācija, pakāpeniska

degradācija un atkarības pieaugums no Āzijas valstīm, īpaši Ķīnas. Galvenie faktori, kas vismaz 2023. gadā nodrošinās finanšu resursu pietiekamību, būs nodokļu paaugstināšana, rezervju izmantošana un aizņemšanās iekšējā finanšu tirgū, kas pēc būtības paredz tā dēvēto naudas drukāšanu. Sagaidāms, ka kara un mobilizācijas dēļ Krievijā arvien vairāk saasināsies darbaspēka problēmas un tā kļūs arvien atkarīgāka no kaimiņvalstu viesstrādniekiem.

Gandrīz droši, ka V. Putins kandidēs 2024. gadā gaidāmajās prezidenta vēlēšanās un līdz tām centīsies nodrošināt kaut vai minimālas uzvaras kaujas laukā, lai sabiedrībai un elitei tās prezentētu kā savu panākumu. Par dalību vēlēšanās viņš, ļoti iespējams, paziņos 2023. gada nogalē. Pastāv arī zema iespējamība, ka kara un ar to saistīto ierobežojumu dēļ prezidenta vēlēšanas varētu tikt pārceltas uz vēlāku laiku. Arī nākamajā gadā Krievijai būs jārēķinās ar Ukrainas īstenotiem triecieniem Krievijas teritorijā, ļoti iespējams, ka to skaits pat pieaugs. Tāpat V. Putins, iespējams, īstenos jaunu karavīru mobilizāciju, lai drošā nāvē nosūtītu desmitiem tūkstošu Krievijas iedzīvotāju, kamēr pats turpinās vadīt valsti ar video tiešraides starpniecību.

6. KRIEVIJAS IZLŪKOŠANAS UN DROŠĪBAS DIENESTU DARBĪBA

2022. gadā Krievijas izlūkošanas un drošības dienesti turpināja agresīvu darbu pret Rietumvalstīm, tajā skaitā pret ES un NATO dalībvalstīm. Krievijas izlūkošanas un drošības dienestu galvenais uzdevums ir informācijas iegūšana un ietekmes operāciju īstenošana, lai panāktu Rietumvalstu politisko uzstādījumu maiņu Krievijai izdevīgā virzienā vai īstenotu un atbalstītu pasākumus, kas vājinātu pret Krieviju negatīvi noskaņotu valstu politiskās elites.

2022. gadā Krievijas izlūkošanas un drošības dienestu darba kārtību galvenokārt noteica karš Ukrainā. Izlūkošanas prioritāte bija Rietumvalstu reakcija uz Krievijas iebrukumu, tajā skaitā interese par politisko reakciju un pozīcijas formulēšanu, gatavību sniegt atbalstu Ukrainai, starptautiskās sabiedrības vienotību un valstu rīcības saskaņotību. Militārā palīdzība un piegādes Ukrainai bija un arī turpmāk būs Krievijas izlūkošanas prioritāšu augšgalā.

Krievijas izlūkdienesti aizvadītajā gadā aktīvi strādāja pie tā, lai sekotu līdzi Rietumvalstu lēmumiem par sankciju piemērošanu Krievijai – lēmumu pieņemšanas procesam, apsteidzošām prognozēm par sankciju jomām un subjektiem, ieviešanas procedūrām, kā arī sankciju ietekmei uz pašu Eiropas valstu ekonomiku, enerģētiku un sabiedrības noskaņojumu. Izlūkdienestiem ir noteikta loma arī sankciju apiešanas shēmu veidošanā.

Nozīmīgs Krievijas izlūkošanas mehānisms un darbības platforma ārvalstīs līdz šim ir Krievijas diplomātisko pārstāvniecību piesegā izvietotās izlūkošanas un drošības dienestu rezidentūras. Atbildot uz Krievijas sāktu karu Ukrainā, 2022. gadā Rietumvalstis īstenoja daudzskaitlīgas izraidīšanas, kā rezultātā darbu ārvalstīs bija spiesti pārtraukt vairāki simti izlūku. Arī no Latvijas tika izraidīti trīs izlūki, kas strādāja Krievijas vēstniecības Rīgā piesegā. Masveida izraidīšanu mērķis bija paust skaidru vēstījumu un nosodījumu Krievijas sāktajam karam, kā arī samazināt Krievijas specdienestu darba spējas Eiropā. Lai arī izlūkdienestu operatīvā kapacitāte uz laiku tika samazināta, tā kopumā nav mainījusi Krievijas specdienestu pieaugošos centienus īstenot operācijas Rietumvalstīs.

Vērojams, ka Krievija vismaz daļēji cenšas atjaunot samazināto izlūku skaitu diplomātiskajās pārstāvniecībās, un tās arī turpmāk būs svarīgs piesegs Krievijas izlūku darbam. Tomēr vienlaikus var gaidīt arī cita veida izlūkošanas operāciju pieaugumu, variējot piesegu veidus un metodes. Turpinās pieaugt no Krievijas teritorijas īstenotās aktivitātes, tostarp vēl lielāku uzmanību pievēršot Rietumvalstu pārstāvjiem, kuri ceļo uz Krieviju. Arī Latvijas valstspiederīgajiem, kuri ceļo uz Krieviju, piemēram, darba dēļ vai apciemojot radniekus, jābūt jāņem vērā ar reālu iespēju nonākt Krievijas dienestu redzeslokā.

Operācijas Rietumvalstīs īsteno arī ceļojoši Krievijas specdienestu virsnieki, kā arī dienestu dotus uzdevumus ārvalstīs veic aģenti, piemēram, uzdodoties par tūristiem. Iespējams, šādu ceļojošu izlūku aktivitātes varētu pieaugt. Atsevišķas valstis par šādiem gadījumiem aizvadītajā gadā ir runājušas arī publiski. Piemēram, 2022. gada oktobrī Norvēģijas amatpersonas paziņoja, ka vairākkārt konstatēti Krievijas pilsoņu īstenoti nelegāli dronu lidojumi stratēģiski nozīmīgās vietās un uzskata, ka aiz tiem stāv ārvalstu izlūkdienesti.

Aizvadītajā gadā medijos ir publiskoti gadījumi, kad Eiropā fiksētas tā dēvētās Krievijas nelegāļu aktivitātes. Nelegāļi ir izlūkdienestu virsnieki, kas ar svešu identitāti un visbiežāk bez redzamas saiknes ar Krieviju ilgstošam darbam izvietoti ārvalstīs. Piemēram, 2022. gada aprīlī Nīderlande uz Brazīliju deportēja cilvēku, kas uzdevās par Brazīlijas pilsoni un vēlējās stažēties Starptautiskajā tiesā Hāgā, bet faktiski bija ar viltus identitāti nodrošināts Krievijas izlūks. Tāpat 2022. gada decembrī Slovēnijā tika arestēti divi Argentīnas "pilsoņi", kas tiek apsūdzēti par spiegošanu Krievijas militārā izlūkdienesta labā, un viņu identitāte ir viltota. Nelegāļu sagatavošana, viltus identitātes un ticamas leģendas nodrošināšana, kā arī iefiltrēšana prasa laiku un resursus, to skaits nevar tikt strauji palielināts, tomēr jāpieļauj, ka Krievijas dienesti šo resursu izmantos arvien intensīvāk.

Kremlis ir ieinteresēts mazināt Rietumu pasaules vienotību, it īpaši neļaujot vienoties par kopējām ekonomiskajām sankcijām Krievijai un bruņojuma piegādēm Ukrainai. Tāpat Krievijas interesēs ir veicināt iekšējo spriedzi Rietumvalstīs, veicināt sabiedrības neapmierinātību ar to valdību darbu vai ekonomisko situāciju, pieļaujot, ka iekšpolitikas problēmas pašu mājās varētu samazināt atsevišķu Eiropas valstu politisko fokusu uz Krievijas īstenoto karu Ukrainā. Kremlim ir svarīgi Rietumu acīs diskreditēt Ukrainu, tādējādi lēmumu pieņemēju un sabiedrības acīs radot šaubas par atbalsta sniegšanu Kijivai. Šo mērķu īstenošanā nozīmīga loma ir koordinētai propagandai un Krievijas

izlūkošanas un drošības dienestu īstenotām ietekmes operācijām – izlūkošanas informācijas iegūšanai un situācijas izpētei par ietekmes iespējām, darbam ar ietekmes aģentiem, tajā skaitā finansējuma piešķiršana dažādām personām un personu grupām Eiropā, lai tās izmantotu kā Krievijas interešu lobiju. Kremļa interešu lobijs nereti tiek īstenots caur ekonomiskajām interesēm un uzņēmējiem, kuru darbība saistīta ar Krieviju.

7. BALTKRIEVIJA

2022. gadā Krievijas karš pret Ukrainu iezīmēja arvien pieaugošo Krievijas ietekmi Baltkrievijas politikā, militārajā sfērā, ekonomikā, informatīvajā telpā un valsts pārvaldē. Lai gan līdz šim brīdim Baltkrievijas armijas vienības tiešā veidā nepiedalās Krievijas karā pret Ukrainu, tomēr Baltkrievija sniedz loģistikas, medicīnisko un tehnisko atbalstu Krievijas armijai, tāpēc ir līdzatbildīga par Krievijas agresiju Ukrainā. Šobrīd Krievijas armija Baltkrievijas teritoriju izmanto kā savu teritoriju, kas attiecīgi palielina apdraudējumu tās kaimiņvalstīm, tostarp Latvijai.

Iebrukums Ukrainā apliecināja, ka Baltkrievija vairs patstāvīgi nelemj savus drošības politikas jautājumus, bet rīkojas saskaņā ar Krievijas norādēm. SAB informācija liecina, ka nelegitīmā Baltkrievijas vadītāja Aleksandra Lukašenko režīms, tāpat kā lielākā daļa amatpersonu Krievijā, netika informēti par gaidāmo karu un par to uzzināja vien 2022. gada 24. februārī.

Kara aizsegā Krievija nostiprināja militāro klātbūtni un ietekmi Baltkrievijā, nodrošinot pilnīgu militāro spēku pārvietošanās brīvību. Līdz ar reģionālās teritoriālās vienības izveidi 2022. gada oktobrī Krievija panāca pastāvīgu savu spēku klātbūtni Baltkrievijā, kam Baltkrievija gadiem bija pretojusies. Baltkrievijas militārpersonas savas valsts teritorijā apmāca Krievijas mobilizētos karavīrus karam Ukrainā, jo pašā Krievijā lielo zaudējumu dēļ trūkst pieredzējušu instruktoru. Tāpat Baltkrievijas militārais ekipējums un munīcija regulāri tiek nosūtīti Krievijas armijas vajadzībām, savukārt Baltkrievijas teritorijā arvien vairāk tiek izvietotas Krievijas pretgaisa aizsardzības un raķešu sistēmas.

Tomēr, neskatoties uz arvien pieaugošo Krievijas spiedienu, A. Lukašenko jau kopš kara sākuma izvairījās no tiešas Baltkrievijas armijas iesaistes karadarbībā Ukrainas teritorijā. Galvenais iemesls šādai A. Lukašenko rīcībai – bailes no iespējamās sabiedrības neapmierinātības un politiskās situācijas destabilizācijas, kas varētu novest pie viņa režīma krišanas. Ļoti iespējams, no tā vēlas izvairīties arī Krievija, kurai nav nepieciešama vēl viena problēmsituācija tuvējā pierobežā. Tomēr A. Lukašenko spēja lavierēt ir ierobežota – nepieciešamības gadījumā Krievijai ir visi rīki, lai piespiestu Baltkrievijas

bruņotos spēkus iesaistīties karā, neskatoties uz iespējamām iekšpolitiskām sekām Baltkrievijai.

Kaut arī pret režīmu vērstie protesti kopš 2020.gada ir būtiski samazinājušies, neapmierinātība ar politisko situāciju Baltkrievijā arī 2022.gadā saglabājās augsta. Tomēr, neskatoties uz sabiedrības neapmierinātību, A.Lukašenko kopumā ir izdevies atgūt kontroli pār Baltkrievijas iekšpolitiku. Jaunu protesta viļņu iespējamība šobrīd ir zema, savukārt politiskā opozīcija, kuras pārstāvji ir ieslodzīti vai pametuši Baltkrieviju, neapdraud A. Lukašenko režīma stabilitāti.

To A. Lukašenko galvenokārt ir izdevies panākt, izmantojot represijas, kas 2022.gadā turpināja pieaugt gan pret opozīciju, nevalstiskajām organizācijām un masu medijiem, gan kopumā pret pilsonisko sabiedrību. 2022.gadā politiski ieslodzīto skaits Baltkrievijā pārsniedza jau 1447 personas. Piemēram, oktobra beigās tika aizturēti vairāk nekā 45 Zinātņu Akadēmijas darbinieki. Lielākā daļa pēc nopratināšanas un mobilo telefonu satura pārbaudes atbrīvoti, daļai – piespriests cietumsods, pēc kura izpildes darbinieki atlaisti. Gada nogalē represijas vērstas arī pret lielākajiem Baltkrievijas uzņēmumiem un organizācijām.

A. Lukašenko 2022.gadā turpināja iznīcināt jebkāda veida pilsoniskās sabiedrības aktivitāti Baltkrievijā. Saskaņā ar cilvēktiesību pētniecības grupas "Lawtrend" datiem līdz 2022.gada novembra beigām Baltkrievijā darbību izbeidza 1102 nevalstiskās organizācijas – 699 atradās piespiedu likvidācijas procesā, savukārt 403 pašas izlēma pārtraukt darbību. Izmaiņas likumdošanā paredz, ka līdz 2023.gada vasarai un rudenim visām politiskajām partijām būs jāreģistrējas no jauna – partijās

vairs nevarēs iesaistīties un tās vadīt personas, kas nedzīvo Baltkrievijā, piemēram, lielākā daļa opozīcijas pārstāvju. Izmaiņas būtiski ierobežos to partiju darbību, kas neatbalsta esošā režīma intereses. Savukārt 2023. gada 10. janvārī A. Lukašenko parakstītais likums "Par Baltkrievijas Republikas pilsonību" paredz, ka opozīcijas pārstāvjiem un atbalstītājiem var atņemt valsts pilsonību, tādējādi ierobežojot opozicionāru iespējas atgriezties Baltkrievijā.

Viens no galvenajiem faktoriem, kas nodrošina iespēju A. Lukašenko noturēt varas grožus, ir Krievijas sniegtā finansiālā un ekonomiskā palīdzība. 2022. gadā Krievija lielā mērā turpināja uzturēt Baltkrieviju, tai sniedzot finansiālus aizdevumus un relatīvi lētus energoresursus. Rezultātā līdz pat 60 % no Baltkrievijas ārējā valsts parāda ir aizņēmumi no Krievijas vai ar to saistītām struktūrām, piemēram, Eirāzijas Attīstības bankas. Baltkrievijas atbalsts Krievijas iebrukumam Ukrainā ir vēl vairāk izolējis Baltkrieviju no pārējās pasaules, atstājot Krieviju kā praktiski vienīgo garantu A. Lukašenko režīma izdzīvošanai.

Krievija šo Baltkrievijas atkarību turpināja izmantot arī 2022. gadā, lai nodrošinātu savas intereses Baltkrievijā un kontrolētu A. Lukašenko. Baltkrievijai nodrošinātie aizdevumi piešķirti ar nosacījumiem. Piemēram, vien dažas dienas pēc tam, kad 7. oktobrī Krievija aizdeva Baltkrievijai 1,5 miljardus ASV dolāru, A. Lukašenko paziņoja par Krievijas – Baltkrievijas reģionālā grupējuma izveidi Baltkrievijas teritorijā.

2022. gadā Krievijai arī izdevās paātrināt abu valstu integrāciju Savienotās valsts ietvarā, piespiežot Baltkrieviju piekrist Krievijas nosacījumiem dažādos jautājumos, par kuriem A. Lukašenko līdz šim ilgstoši kaulējās. Piemēram, Krievija un Baltkrievija 2022. gadā vienojās par vienotas nodokļu sistēmas izveidi, kas primāri ļaus Krievijai vieglāk kontrolēt Baltkrievijas ekonomisko un finansiālo situāciju.

Kopumā 2022. gads apliecināja, ka Krievija Baltkrievijā ir nostiprinājusi ilgtermiņa ietekmi un klātbūtni, pārvēršot Baltkrieviju par vēl vienu pret Rietumiem atklāti agresīvi noskaņotu valsti. SAB vērtējumā Latvijai un citām NATO un ES dalībvalstīm apdraudējums no Baltkrievijas teritorijas turpinās pieaugt. Piemēram, lai arī 2022. gadā A. Lukašenko režīma organizētās nelegālās migrācijas kampaņas mērogi bija būtiski mazāki nekā 2021. gadā, nelegālās migrācijas risks no Baltkrievijas joprojām ir paaugstināts.

8. SAEIMAS VĒLĒŠANAS

2022. gada 1. oktobrī notika 14. Saeimas vēlēšanas, kurām tika reģistrēti 19 kandidātu saraksti, tajos uz 100 deputātu vietām parlamentā pretendēja 1829 kandidāti. Ievēlēti tika kandidāti no septiņu partiju un partiju apvienību kandidātu sarakstiem, kuri vēlēšanās saņēma ne mazāk par 5 procentiem no nodoto balsu kopskaita. 14. Saeimas vēlēšanās piedalījās pavisam 916 368 jeb 59,41 % balsstiesīgo pilsoņu, no tiem ārvalstīs – 26 146 jeb 16,13 % no vēlēšanu dienā ārvalstīs reģistrēto vēlētāju skaita. 14. Saeimas vēlēšanās tika saņemtas 914 022 derīgas vēlēšanu aplokšnes, kurās bija 903 639 derīgas vēlēšanu zīmes.

SAB uzdevumi 14. Saeimas vēlēšanās bija identificēt slēptu vai atklātu atbalstu noteiktām politiskajām partijām, apzināt un analizēt Krievijas ietekmes pasākumus (mediju propagandas un dezinformācijas kampaņas konkrētu partiju atbalstam vai diskreditācijai, vai arī vēlēšanu procesa diskreditācijai, kampaņas sociālajos tīklos ar Latvijas prokremlisko aktīvistu iesaisti), kā arī uzraudzīt kibertelpu (nodrošināt vēlēšanu IT infrastruktūru un identificēt kiberuzbrukumus politiskiem mērķiem, tostarp atlasīt un izņemt datus, kas var tikt izmantoti ietekmes operāciju veikšanai nākotnē).

Ņemot vērā iepriekšējo gadu starptautisko pieredzi un 2022. gada 24. februārī Krievijas izvērsto plaša mēroga militāro agresiju pret Ukrainu, valsts drošības iestādes pievērsa pastiprinātu uzmanību Krievijas finansēto un atbalstīto propagandas mediju aktivitātēm pirms vēlēšanām un tiešā veidā nekonstatēja, ka tiktu īstenotas koordinētas informācijas ietekmēšanas operācijas.

SAB novēroja, ka Krievijas propagandas mediju rakstu saturs priekšvēlēšanu laikā būtiski neatšķīrās no citiem periodiem: Kremļa paustie vēstījumi turpināja veidot negatīvu Latvijas tēlu, nevis izrādīja īpašu atbalstu kādai konkrētai partijai. Krievijas propagandas medijiem bija drīzāk reaģējoša, nevis proaktīva pieeja un tie reaģēja (atsaucās) uz vietējiem notikumiem vai amatpersonu izteikumiem.

Prokremlisko mediju mērķauditorija sociālajos tīklos bija Latvijas krievvalodīgie iedzīvotāji un laika periodā pirms 14. Saeimas vēlēšanām šie mediji fokusējās uz vēstījumiem par krievvalodīgo diskrimināciju

Latvijā, kritizējot valdību. Lielākoties ziņas balstījās uz baiļu kurināšanas taktiku: visu, kas tiek uzskatīts par antikrievisku, pielīdzinot “nacismam”; apsūdzot Latvijas valdību “rusofobijā”; attēlojot Latvijas krievvalodīgos kā upurus, kuri cieš pašreizējās valdības dēļ. Saturs par vēlēšanām informatīvajā telpā atbalsojās minimāli.

Novērotie vēstījumi lielākoties bija oportūnistiski un tika publicēti, reaģējot uz galvenajiem notikumiem Latvijā: politiķu centieniem ierobežot krievu valodas lietošanu; Saeimas paziņojumu, ar kuru Krievijas īstenotā vardarbība pret civiliedzīvotājiem atzīta par terorismu un Krievija par terorismu atbalstošu valsti; padomju laika pieminekļu nojaukšana, īpaši – Uzvaras parka pieminekļa Pārdaugavā nojaukšana. Jāpiemin, ka tikai neliels skaits publikāciju ekskluzīvi vēstīja par vēlēšanām vai centās ietekmēt vēlētajus. Ieraksti, kuros atklāti tika apspriesti draudi gaidāmajām vēlēšanām, piesaistīja ļoti mazu interesi.

SAB novēroja vienotu tendenci to politisko partiju vidū, kurām vēlēšanās bija ļoti maz iespēju pārkāpt 5 % barjeru, – informatīvajā telpā paust bažas par diskrimināciju un neuzticību socioloģisko aptauju publicētajiem politisko partiju reitingiem, uzskatot, ka partiju reitingi neesot objektīvi un godīgi. Šie izteikumi kalpoja par pamatu politisko partiju vēlākiem izteikumiem par negodīgām vēlēšanām, tādējādi, iespējams, mobilizējot savus vēlētajus pretreakcijai oficiālo rezultātu paziņošanas dienā.

Lai arī tiešā veidā iejaukšanās 14. Saeimas vēlēšanās no Krievijas puses netika konstatēta, tomēr varam secināt, ka ilgtermiņā Krievijas propagandas vēstījumi ir sasnieguši ievērojamu Latvijas sabiedrības daļu. Saskaņā ar SKDS 22.04.2022. – 02.05.2022. veiktās aptaujas datiem, 45,7 % no krievvalodīgajām ģimenēm NATO klātbūtni Latvijā vērtēja negatīvi un 41 % uzskatīja, ka Krievijas intervence citās valstīs ir attaisnojama un nepieciešama.

Šobrīd Krievijas iespējas izplatīt savus informatīvos vēstījumus ir kļuvušas ierobežotākas, jo Rietumu valstis ir bloķējušas pieeju propagandu izplatošām mediju vietnēm un izraidījušas Krievijas diplomātus. Neraugoties uz to, Krievija cenšas atrast jaunus risinājumus savu informatīvo darbību īstenošanai, kas, SAB vērtējumā, būs visai izaicinoši.

9. KIBERDROŠĪBA

Uzskatāms, ka 2022. gadā ir notikuši līdz šim visintensīvākie kiberuzbrukumi Latvijas kibertelpā. Kiberuzbrukumu skaitam ir pieaugoša tendence un viļņveidīgs raksturs, intensificējoties gan tāpēc, ka sabiedrība internetu un kibertelpu izmanto aizvien plašāk, gan arī Ukrainā notiekošā kara kontekstā.

2022. gadā informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcijā CERT.LV reģistrēto un apstrādāto incidentu skaits pieaudzis par 40 %. Valsts pārvaldes sektorā IT sistēmu ievainojamības meklēšana augusi 7 reizes, bet kopējais uzbrukumu apjoms – četrkārtšojies. SAB informācija liecina, ka lielākajā daļā gadījumu kiberapdraudējuma avots ir bijusi Krievija.

Kā liecina CERT.LV apkopotie dati, paaugstināta kiberuzbrucēju aktivitāte bija vērojama vēl pirms februārī notikušā Krievijas iebrukuma Ukrainā. Notikuši informācijas vākšanas mēģinājumi, meklējot Latvijas IT resursu ievainojamību. No februāra jūtami palielināties pret Latvijas infrastruktūru vērsto ielaušanās mēģinājumu skaits. Pavasarī paralēli sākās arī DDoS uzbrukumi.

2022. gadā nācies pretstāvēt līdz šim intensīvākajiem piekļuves atteices jeb DDoS uzbrukumiem Latvijas vēsturē. Latvijas kibertelpā regulāri turpinoties Krievijas agresīvo politiku atbalstošo haktīvistu darbībām, ar mainīgu intensitāti tikuši veikti DDoS uzbrukumi, kas vērsti pret valsts iestādēm, kritisko valsts infrastruktūru, tostarp finanšu, transporta un sakaru iestādēm, kā arī dažādiem uzņēmumiem. Kiberuzbrukumi bijuši viļņveidīgi, lielāko skaitu sasniedzot maijā un augustā, kas saistāms ar Latvijas politiskajiem lēmumiem dažādos veidos atbalstīt Ukrainu. Periodiski DDoS uzbrukumi valsts iestāžu resursiem veikti pat katru dienu. Uzbrukumi veiksmīgi atvairīti un nav radījuši ilgstošus traucējumus to pakļauto sistēmu darbībai.

SAB vērtējumā Krievijas haktīvistu DDoS kampaņu mērķis ir iebiedēt, demonstrēt spēku un radīt plašu rezonansi. Haktīvistu kiberuzbrukumi ietver arī centienus iegūt informāciju, kas varētu sniegt politiskas, militāras vai ekonomiskas priekšrocības, kā arī sagatavotu vidi destruktīvu kiberoperāciju realizēšanai nākotnē.

DDoS kiberuzbrukumu veids nerada kaitējumu informācijas sistēmās glabātās informācijas drošībai, bet apgrūtina vai bloķē interneta mājaslapu darbību. Krievijas haktīvistu uzbrukumu vilni parasti pavada arī informatīvā kampaņa, kurā DDoS sekmes un ietekme tiek pārspīlēta. Šādu kampaņu mērķauditorija, pirmkārt, ir Krievijas pašmāju auditorija, tādējādi uzsverot Krievijas spēku un spējas iepretim Rietumu vājumam.

Plaši izplatīts kiberuzbrukumu veids joprojām ir arī mērķēti uzbrukumi caur e-pastu. Piemēram, ar mērķi izkrāpt finanšu līdzekļus notikuši pikšķerēšanas uzbrukumu mēģinājumi "Latvijas pasta" un bankas "Citadele" vārdā. Potenciālajiem upuriem izsūtītas e-pasta vēstules, tajās iekļaujot krāpnieciskas saites un aicinot veikt maksājumus. Pikšķerēšanas uzbrukumus bieži izmanto arī Krievijas specdienestu kibervienības, lai iegūtu piekļuvi iestāžu e-pastiem un datortīkliem.

Pēdējā laikā palielinājies tādu kiberuzbrukumu skaits, kad izmantotas tā saucamās "piegāžu ķēdes". Šādā gadījumā, lai iegūtu piekļuvi mērķa informācijas sistēmām, vispirms uzbrucēji mēģina iegūt piekļuvi datortīkliem, kuriem ir piekļuve mērķa datortīklam.

Konstatēti arī vairāki gadījumi, kad pie Latvijas medijiem un valsts institūcijām vērsušies krāpnieki, izliekoties par kādu, piemēram, politiķi vai populāru pilsoniskās sabiedrības pārstāvi, un piedāvājuši telefonsarunas un intervijas, ko vēlāk varētu izmantot diskreditējošos nolūkos.

Latvijas kibertelpas drošību ikdienā uzrauga par to atbildīgās institūcijas. Vienlaikus arī paši interneta lietotāji tiek aicināti pievērst pastiprinātu uzmanību savu ierīču un iekārtu drošībai. SAB rekomendē izmantot Cert.lv un Nic.lv izstrādāto "DNS ugunsgrābi" – bezmaksas rīku individuālu lietotāju un organizāciju pasargāšanai no kiberapdraudējumiem, tādiem kā viltus banku lapas, krāpnieciskas tirdzniecības platformas, vīrusus izplatīošas vietnes un citi kiberapdraudējumi.

2023.gadā ir jāturpina stiprināt kiberdrošību un nacionālās kiberaizsardzības spējas valstī. Lai to izdarītu, nepieciešams pilnveidot kiberdrošības pārvaldības modeli un tiesību aktus, kas definē informācijas un komunikācijas tehnoloģiju drošības prasības. Pirmais solis jau ir sperts – ir sagatavots Nacionālās kiberdrošības likuma projekts, kas veidos pamatu normatīvai bāzei kiberdrošības jomā. Lai pilnveidotu noturību pret kiberuzbrukumiem un mazinātu digitālās drošības riskus, nepieciešams stiprināt spēju gudri lietot tehnoloģiskos risinājumus un apgūt prasmes sevis aizsardzībai kiberdrošības izaicinājumu apstākļos.

10. VALSTS NOSLĒPUMA, NATO, ES UN ĀRVALSTU KLASIFICĒTĀS INFORMĀCIJAS AIZSARDZĪBA

Valsts noslēpums ir informācija, kuras nozaudēšana vai nelikumīga izpaušana var nodarīt kaitējumu valsts drošībai, ekonomiskajām vai politiskajām interesēm. Valsts noslēpuma aizsardzības pasākumi, atbilstoši likumā "Par valsts noslēpumu" noteiktajam, ir sadalīti starp trim valsts drošības iestādēm – Satversmes aizsardzības biroju (SAB), Valsts drošības dienestu un Militārās izlūkošanas un drošības dienestu. Viens no Latvijas sekmīgas dalības pamatnosacījumiem NATO un ES ir spēja efektīvi un atbilstoši aizsargāt NATO un ES klasificēto informāciju. Par NATO un ES klasificētās informācijas aizsardzību Latvijā ir atbildīgs SAB kā Latvijas Nacionālā drošības iestāde (NDI). Latvijā īstenotās NATO un ES klasificētas informācijas aizsardzības programmas atbilstību NATO un ES drošības noteikumiem regulāri pārbauda atbildīgo NATO un ES drošības struktūru inspekcijas. SAB ir atbildīga arī par ārvalstu un to institūciju klasificētas informācijas aizsardzību Latvijā, tajā skaitā nodrošinot starptautisko līgumu par klasificētās informācijas apmaiņu un aizsardzību praktisko izstrādi.

PERSONU PĀRBAUDES DARBAM AR VALSTS NOSLĒPUMU UN NATO VAI ES KLASIFICĒTO INFORMĀCIJU

Personu pārbaudes, lai izsniegtu speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam, atbilstoši likumā "Par valsts noslēpumu" noteiktajai kompetencei, veic visas trīs valsts drošības iestādes. Pirmās kategorijas speciālās atļaujas, balstoties uz visās valsts drošības iestādēs veiktajām pārbaudēm, izsniedz tikai SAB. 2022. gadā SAB kopā izsniedza 931 speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam, tajā skaitā 331 pirmās kategorijas speciālo atļauju.

2022. gadā SAB pieņēma četrus lēmumus par atteikumu pieejai valsts noslēpumam. Saskaņā ar likumā "Par valsts noslēpumu" noteikto, valsts drošības iestādes lēmumu par speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam atteikumu vai anulēšanu persona var apstrīdēt ģenerālprokuroram, kura lēmumu iespējams pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā. 2022. gadā neviens no SAB pieņemtajiem lēmumiem

netika apstrīdēts ģenerālprokuroram vai pārsūdzēts Administratīvajā apgabaltiesā.

Priekšnosacījums NATO un ES klasificētās informācijas sertifikāta saņemšanai ir speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam esamība. SAB kā vienīgā valsts drošības iestāde izsniedz sertifikātus darbam ar NATO un ES klasificēto informāciju un personu pārbaudes atbilstībai NATO un ES drošības prasībām ietvaros veic personas valsts noslēpuma pārbaudes lietā iekļautās informācijas analīzi un papildus – nepieciešamās informācijas ieguvī gala lēmuma pieņemšanai. 2022. gadā SAB izsniedza 1955 sertifikātus darbam ar NATO klasificētu informāciju, 1998 sertifikātus darbam ar Eiropas Savienības klasificētu informāciju.

2022. gadā SAB atteica piešķirt pieeju NATO un ES klasificētai informācijai četros gadījumos. SAB lēmums liegt pieeju NATO un ES klasificētajai informācijai ir galīgs un nav pārsūdzams.

SAB 2022. gadā kā īpaši kritiskus riskus attiecībā uz personām, kurām ir piešķirama speciālā atļauja pieejai valsts noslēpumam vai sertifikāts pieejai NATO vai ES klasificētajai informācijai, izceļ personu aizraušanos ar azartspēlēm, personu pārmērīgas parādsaistības (ātrie kredīti) un/vai neskaidrus finanšu darījumus, personu regulārus kontaktus un/vai braucienus uz Krieviju, Baltkrieviju, NVS valstīm, Ķīnu, melošanu vai informācijas slēpšanu personas pārbaudes ietvaros.

INDUSTRIĀLĀ DROŠĪBA

Industriālās drošības sertifikāts (IDS) apliecina komersantu tiesības pildīt valsts pasūtījumus, kuri saistīti ar piekļuvi valsts noslēpuma objektiem, NATO un ES klasificētai informācijai, kā arī apliecina komersanta spēju nodrošināt šādas informācijas aizsardzību. Komersantu pārbaudes, lai tiem izsniegtu IDS darbam ar valsts noslēpumu, veic visas trīs valsts drošības iestādes, bet, lai izsniegtu IDS darbam ar NATO un ES klasificētu informāciju, – tikai SAB. Lēmumus par IDS izsniegšanu pieņem tikai SAB.

2023. gada janvārī spēkā ir 96 SAB izsniegti IDS darbam ar valsts noslēpuma objektiem un pieci – darbam ar NATO, kā arī trīs – darbam ar ES klasificētu informāciju. 2022. gadā SAB izsniedzis 29 IDS un veicis izmaiņas divos iepriekš izsniegtajos IDS.

2022. gadā SAB atteica izsniegt IDS astoņiem komersantiem, anulēja četrus iepriekš izsniegtos IDS, bet 15 gadījumos IDS piešķīra uz saīsinātu laiku. Ja SAB pieņemts lēmums par IDS atteikumu vai anulēšanu,

komersants to var apstrīdēt ģenerālprokuroram, kura lēmumu iespējams pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā. 2022. gadā SAB lēmums par IDS atteikumu vai anulēšanu apstrīdēts ģenerālprokuroram septiņos gadījumos, bet pārsūdzēts tiesā četros gadījumos. Visi SAB lēmumi atstāti negrozīti.

Starp galvenajiem iemesliem, kādēļ 2022. gadā SAB atteicis komersantam izsniegt IDS vai izsniedzis to uz saīsinātu termiņu, norādāmi komersanta pārkāpumi klasificētas informācijas aizsardzības jomā vai tā nespēja izpildīt klasificētas informācijas aizsardzības prasības, komersanta patiesā labuma guvēju slēpšana vai nepatiesas informācijas sniegšana valsts drošības iestādei, neizskaidroti finanšu darījumi un regulāri valstī noteiktās nodokļu politikas pārkāpumi, kā arī sistemātiski dažādu Latvijas Republikas normatīvo aktu pārkāpumi.

FIZISKĀ DROŠĪBA UN DOKUMENTU APRITES DROŠĪBA

Telpu pārbaude un sertifikācija darbam ar valsts noslēpumu valsts iestādēs un pie komersantiem ietilpst visu trīs valsts drošības iestāžu kompetencē, savukārt telpas, kurās tiek apstrādāta NATO un ES klasificētā informācija, sertificē tikai SAB. Fiziskās drošības pārbaudes ietver telpu fizisko drošību, elektronisko drošību, procedūru drošību, personāla drošību, kā arī klasificētās informācijas aprites un aizsardzības pasākumu pārbaudes. SAB arī konsultē valsts iestāžu un komersantu darbiniekus par telpu fiziskās drošības un klasificētās informācijas aprites jautājumiem, kā arī valsts noslēpuma objektu, NATO un ES klasificētās informācijas ārkārtas evakuācijas un/vai iznīcināšanas jautājumiem. Pamatojoties uz SAB Centrālā reģistra ieviesto un uzturēto sistēmu un procedūru kopumu, SAB pārbauda un kontrolē visu Latvijai nodotās NATO un ES klasificētās informācijas apriti un aizsardzību.

2023. gada janvārī darbam ar NATO un ES klasificēto informāciju, tajā skaitā ārvalstīs esošajās Latvijas Republikas diplomātiskajās pārstāvniecībās, ir sertificēti 28 apakšreģistri vai kontrolpunkti.

STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA UN NORMATĪVO AKTU IZSTRĀDE

Valsts noslēpuma apmaiņa ar citu valstu institūcijām vai komersantiem iespējama tikai, ja Latvijai ar attiecīgo valsti noslēgts divpusējs līgums par klasificētas informācijas apmaiņu un aizsardzību. Šo līgumu izstrāde ietilpst SAB kompetencē. Uzsākot līgumu izstrādes procesu, SAB ņem vērā jomas, kurās nepieciešama normatīvā bāze klasificētas informācijas apmaiņai, piemēram, NATO dalībvalstu bruņoto

spēku darbība Latvijā paplašinātās klātbūtnes kaujas grupas ietvaros vai sadarbība ar kādu valsti industriālās drošības jomā. Jāpiezīmē, ka līgumu izstrāde ir ilgstošs process, kurā iesaistītas divas valstis ar atšķirīgu normatīvo regulējumu kā klasificētas informācijas aizsardzībā, tā starptautisku līgumu izstrādes un ratifikācijas procedūrās.

2022. gadā tika apstiprināts divpusējā līguma teksts ar Amerikas Savienotajām Valstīm, šobrīd līgums ir parakstīšanas stadijā. Pēc Nīderlandes iniciatīvas tika atkārtoti izskatīts divpusējā līguma teksts, kā arī tiek turpināts darbs pie divpusēja līguma ar Horvātiju un Ziemeļmaķedoniju. 2022. gadā ir uzsāktas sarunas ar Poliju par jauna divpusējā līguma izstrādi.

SAB pārstāv Latviju NATO un ES forumos, kuros dalībvalstis izstrādā vienotu NATO un ES klasificētās informācijas regulējumu – NATO Speciālajā drošības komitejā, Eiropas Savienības Padomes drošības komitejā, Eiropas Komisijas Drošības ekspertu darba grupā un Eiropas Ārējās darbības dienesta drošības komitejā.

Kopš 2003. gada SAB pārstāv Latviju arī Daudznacionālajā industriālās drošības darba grupā, kurā ietilpst vairāk kā 30 dalībvalstis, kā arī vairākas starptautiskās organizācijas. Darba grupā tiek izstrādātas kopīgas vadlīnijas valstu sadarbībai aizsardzības un industriālās drošības jomā. Lielāko daļu radīto procedūru un dokumentu piemēro arī NATO un ES dalībvalstu sadarbībā. 2022. gadā SAB turpināja darbu pie jaunas versijas Ministru kabineta 2004. gada 6. janvāra noteikumiem Nr. 21 "Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētas informācijas aizsardzības noteikumi".

11. MOBILO TELEFONU KONTROLES IEKĀRTAS DARBĪBA

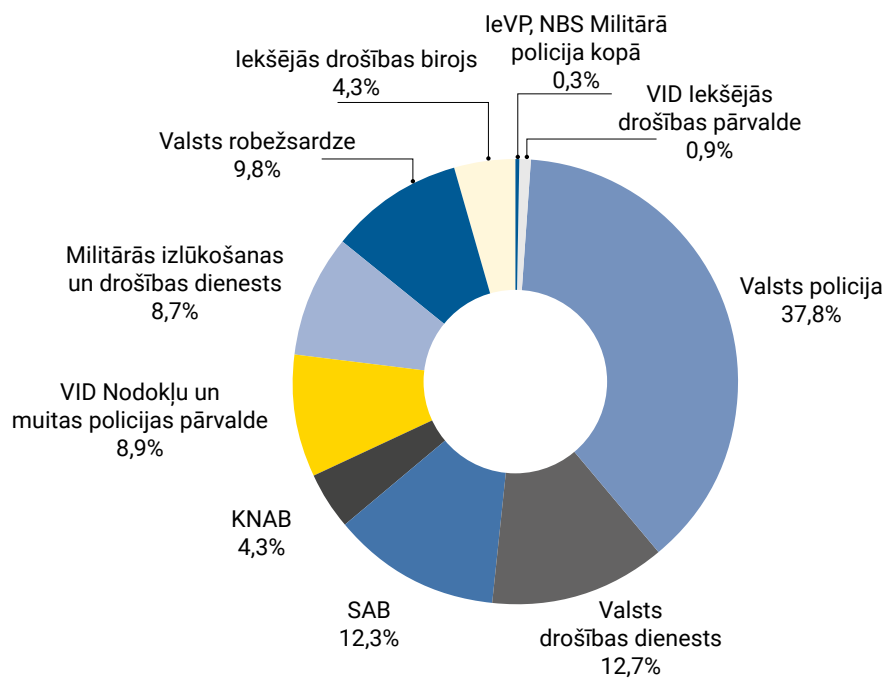
SAB atrodas iekārta, ar kuru tiesībsargājošās un valsts drošības iestādes veic mobilo telefonu kontroli. Telefonu kontroles rezultātā iegūtie dati tiek nodoti operatīvās darbības subjektam, kas ir konkrēto telefonsarunu pārtveršanas iniciators un saņēmis Augstākās tiesas tiesneša sankciju. SAB kompetences un atbildības jomā ietilpst likumīga telefonsarunu kontrole, telefonsarunu kontroles tehnisko parametru un metodikas aizsardzība un iegūtās informācijas aizsardzība pret nesankcionētu izpaušanu līdz tās nodošanai operatīvās darbības subjektam.

Pirms telefona kontroles uzsākšanas SAB saņem operatīvās darbības subjekta lēmuma daļu, kurā norādīts:

- lēmuma reģistrācijas numurs;
- amatpersona, kura pieņēmusi lēmumu;
- iestādes vadītājs, kas to apstiprinājis;
- Augstākās tiesas tiesnesis, kas to sankcionējis;
- kontrolējamais telefona numurs;
- termiņš, līdz kādam kontrole veicama.

Uzraudzību pār sarunu operatīvās noklausīšanās atbilstību likumam veic ģenerālprokurors un viņa īpaši pilnvaroti prokurori. Parlamentāro kontroli realizē Saeimas Nacionālās drošības komisija. 2022. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, SAB nav pieļāvis likumpārkāpumus, nodrošinot mobilo telefonu kontroli. Mobilo telefonu kontroles izmantošanas sadalījums starp operatīvās darbības subjektiem ir redzams attēlā.

ESMT MĒRĶU SADALĪJUMS PĒC IESTĀDĒM

12. KONTAKTINFORMĀCIJA

SATVERSMES AIZSARDZĪBAS BIROJS

a/k 286, Rīga, LV-1001

www.sab.gov.lv

Tālrunis: +371 67025407

E-pasts: pasts@sab.gov.lv

Tīmekļvietne: www.sab.gov.lv

Twitter kods: @SAB_LV

MEDIJIEM:

Tālrunis: +371 28386600

E-pasts: prese@sab.gov.lv